

НЕ САМО О ПОСЛУ **ТОМИСЛАВ ПЕТЕРНЕК**

Фотограф са усијаних кровова

Његове „Паклене ноћи Београда“ и овог марта ће нас подсетити на 1999. Тим поводом помињемо понешто из његовог живота, јер само за списак изложби потрошили бисмо неколико страница

Свакогдругог дана да пријатељима се састаје у омиљеној кафани

Фото Мики Величковић

Томислав Петернек следећег петка отвара изложбу у Дому војске. Названа је „Паклене ноћи Београда“ по сликама које ће нас и овог марта подсећати на бомбардовање 1999. и посебна по томе што је од оне прве самосталне, приређене у Крагујевцу, дели 63 године. А и због тога што се њен аутор у међувремену скрасио међу десет највећих фотографа на свету.

– Време нас гази, мој архив је веома велик и сад сам у ситуацији да размишљам шта ће бити с њим и онда сам решио, када

суме позвали на договор за ову изложбу, да све те фотографије оставим Министарству одбране да их сместе у војни музеј. Поклањам их да остану вечита опомена. Она прва се звала „45 паклених ноћи Београда“, а ова сада само „Паклене ноћи Београда“ и биће у Малој галерији Дома војске.

Дакле, нешто као „ново и допуњено издање“. Прилика је да се подсетимо да је једну насловну страну „Магазина“ током бомбардовања 1999. снимио управо Томислав Петернек и да је он и данас чува у својој богатој документацији.

– Имао сам идеју да на изложби не буде много фотографија, 24 панона метар са метар је савим довољно, али они ће бити допуњени у доњем делу као у фусноти са пет-шест мањих, такзваних фризова. Рецимо уз ноћну слику ракете која је изгубила оријентацију иду кадрови шта је с њом било када је пала на тло. Зна се да су новинари и сниматељи током бомбардовања радили у прес-центру смештеном у Дому војске, увек смо имали информације где се шта догодило па сам по потреби ишао на терен. Тако сам, рецимо након годину дана, двехи-

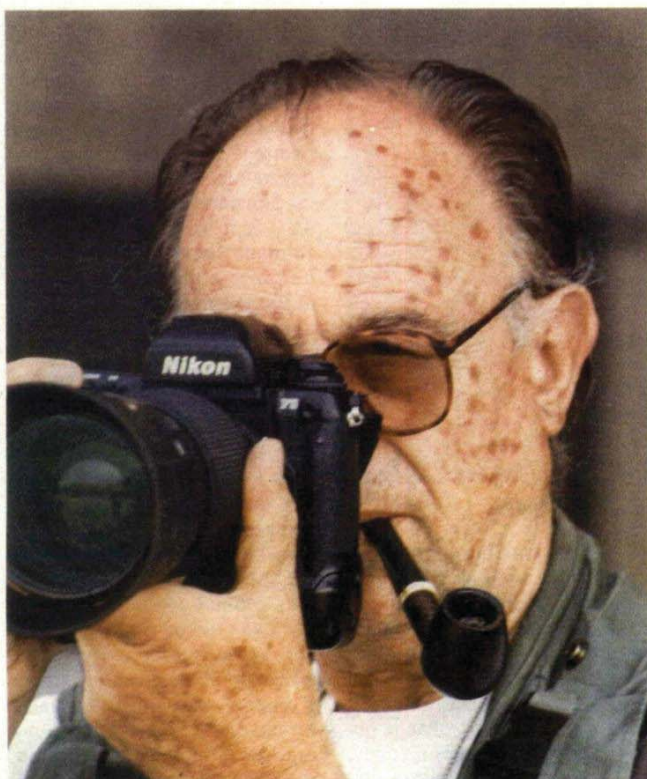
Свуда са фотоапаратом

Браћа у Винковцима учи Другог светског рата: старији Александар и Томислав

Тома у Крагујевцу 1954

Флеке по кожи као последица зрачења на снимањима

љадите, приредио изложбу са снимцима „шта је било после” јер сам ишао у Панчево, у рафинерију, пронашао ватрогасца са слике и ставио му у руке слику из оне грозне ноћи када је гасио ватру. У позадини се сада види нова цистерна, све обновљено – подсећа Томислав како је као сваки човек са новинарским

нервом правио фото-приче у наставцима.

Питамо нашег саговорника када је снимио први кадар са бомбама које су засипале наш главни град у пролеће 1999. Био је на тераси стана у Новом Београду када су се 24. марта у 19 и 45 часова огласиле сирене за узбуну због ваздушних напада и

На занату у крагујевачком електро-сервису 1952.

Платио здрављем

Ексклузивни снимци су плаћени здрављем. За једну ноћ Томислав Петернек је трошио по један филм и дежурао на неком крову. На врху „Славије” налазио се када је разрушен некадашњи Генералштаб у Немањиној и када је гађана Телевизија у Таковској. Као сувенир из недеља проведених уз радиоактивне громобране и на местима где је пражњена муниција понео је мноштво здравствених проблема. Прве су то биле „велике флеке” по лицу и рукама, потом је добио карцином бубрега, па му је један одстрањен, као и лимфне жлезде, а онда су му лекари уз хемотерапију излечили оболелу простату.

одмах је схватио да ће уследити дани ни налик на оне спокојне до тада. Узео је фотоапарат у руке и сваку ноћ дежурао на неком од кровова високих зграда. Због тога га је ускоро посетила екипа Би-Би-Сија убеђена да је њему редовно јављано где ће падати пројектили, јер је увек био на правом месту да „ухвати”

оно што је другима било „недоступно”.

– Радио сам здушно, срцем, али многе нисам никада излагао, а сведоче о ужасу који смо преживели – говори Петернек показујући снимке са рањеним људима, срушеним кућама, чак и једном повређеном мачком на остацима зидова.

На једној слици видимо и нашег саговорника, седи у необичној фотељи. Одмах исправља: седи у столицу катапултираног pilota који је био за командама „невидљивог” америчког ловца бомбардера Ф-117А, авиона који је оборен у Буђановцима. Откуд он тамо?

– Ујутру сам аутом кренуо на лице места и срео неке мештанине. Питам их где су остаци авиона, они кажу: „Нећеш ти тамо моћи да стигнеш, ово је буђановачко блато које се лепи за ципеле као ни једно друго.” И стварно сам једва ходао, ципеле тешке, блатњаве али некако дођем до крила авиона, све снимим, али мало даље у потоку видим његову столицу из које је излетео пре пада. На наслону исписано име pilota Кен... Тада сам радио за париску агенцију „Сигма” и пошаљем им уз остале и ту слику да виде како су наши војници погодили авион и стварно избацили pilota из седишта – смеје се Томислав и данас када се тога сети.

Једна од две ракете која је код Бешке оштетила мост на Дунаву

Један од панона изложби која ће бити отворена 3. марта

и потом „крнула“ ауто-путем на крају је завршила у – Петернековом кадру.

– То су невероватне приче. Заустила се пред кућом неких сиротих избеглица. Каже ми човек да је побегао из Осјека, али га је ракета ето „нашла“. Демонтирана је, наравно, касније, али осећај је ужасан. Другом приликом сам чуо за ракету која је пала негде другде, на путу до ње сретнем припаднике територијалне одбране спремне да ми је покажу, али ђавола... Нема бомбе где су је видели. Али кренемо према пољопривредном добру јер су тамо били смештени, кад војник лежи наслонен на ракету и поручује ми да га сликам и блесави се, а она сваког момента може да експлодира – помине нам само нека од сећања.

Не можемо да га не питамо колико је заправо времена проводио код куће тих дана.

– Ноћу сам снимао небо док су летеле ракете а кад сване ишао сам на место где су пале, много се радило... – закључује Петернек. Али када је одмах после бомбардовања агенцију за коју је радио купила нека велика америчка компанија, отишао је у Париз и тражио своје снимке као и раскид уговора не желећи да они који су на ракете слали имају и фотографије из Србије. Покушали су да ме убеду да су ми дали филмове и да ми ништа неће вратити, али нађем папир да су ми вредност материјала одбили од хонорара и више нису имали аргументе. Вратили су ми цео архив са контакт копијама и све сам донео у Београд. Иначе, те фотографије су објављиване у целом свету, имао сам извештаје агенција које су то пратиле – истиче искусни фото-репортер.

– Сад имам велики проблем коме да то оставим, имам и колекцију од 300 фотоапарата из два прошла века. Куповао сам их преко огласа. Рецимо у Академији наука тренутно су изложене фотографије из Великог рата, али нажалост није показано чиме су оне прављене. Постојала су три апарата, од најјефтинијег до најскупљег, али сваки са аутографом, металном оловчицом да у филм може да се угребе где је нешто сликано и ког датума. Како се о томе размишљало некада! – упозорава на неке занимљивости из свог заната Томислав Петернек.

Културно-просветна заједница Београда се потрудила да нашим ауторима помогне да своје фотографије излажу по свету

Магда воли да прво Томи прочита шта је написала

тако да се међу њима нашао и Петернек. Ишао је на Сицилију и другде по Италији, онда у Москву...

Томислав признаје да је због посвећености фотографији и бављења њоме није био добар домаћин и да није стигао да буде тата својој деци како су они то сигурно желели и очекивали. Има петоро синова и кћери, Братољуба, Весну, Тању, Данила и Оливеру из неколико бракова, први склопљен још у Крагујевцу, а последњих седам година живи са Магдом Безаревић Петернек, колумнистичком у „Дану“ коју је упознао у – фотографијској радњи.

Рођен је у Винковцима, његови родитељи су ту „стигли преко Дунава“. Упознали су се у Сара-

јеву где је тата Братољуб учио у шумарској школи, а мајка Марија, млада Чехиња из Граслица код Карлових Вари, где је рођена, дошла да преузме фризерски салон од свог стрица. Отац је био велики србофил, члан Соколског друштва, одао је пошту краљу Александру на одру, а синовима је касније дао имена Александар и Томислав. Трећи, Андреј, испланиран, ипак, се није родио. Наравно, „дарежљиви“ стриц се предомислио и млади заљубљени пар је кренуо пут Винковаца. Нажалост на крају рата 1945. дечаци су остали без оца јер је Братољуб умро од баналне болести као што је чир на дванаестопалачном цреву.

– Мајка је настојала да нас што пре изведе на пут, бавили

смо се радио-апаратима, брат баш озбиљно, а ја се сећам да је мајка из комшилука донела рамице, у које се стави папир и филм и добије се позитив онога што је снимљено. Ја наравно појма нисам имао да се ништа са филмом не ради на светлу, али убрзо од мајке добијам фотоапарат јер је видела да сам се залудео тиме. У Крагујевцу сам служио војни рок и остао ту да радим у „Радио-индустрији“ и позвали су ме једног дана из локалног фото-клуба да учествујем на изложби. Уведу ме у лабораторију, покажу како да направим велику фотографију и дође жири из Београда, угледна имена, мени приме све слике и добијем неку награду а Крагујевчани се лоше пласирају.

Зове ме после тога Дића Тадић, главни уредник „Светлости“, да у његовој редакцији будем фоторепортер, али убрзо се укаже прилика да конкуришем у „Борби“ за то исто занимање и тако одем у Београд. Чувени Аца Симић ми је доста помагао, али када сама изабран међу 60 кандидата, оде код чувене Беше, Црногорке, која је званично шеф гараже али и персоналац. Признам ја њој да сам слагао да сам члан партије, да имам стан у Београду, да имам факултетску диплому. Погледала ме је зачуђено и рекла да сачекам а она оде код Лазара Мојсова, директора. Врати се и каже ми да остајем иако нисам говорио истину јер су им се свиделе моје фотографије.

„Политика“ је била мислена имицица, да се ту неко запосли биле су потребне везе, да си нечији рођак, али појавио се Фране Барбијери који је спремао НИН у боји и позвао га да уради насловне за неколико бројева и ускоро је био примљен за стално.

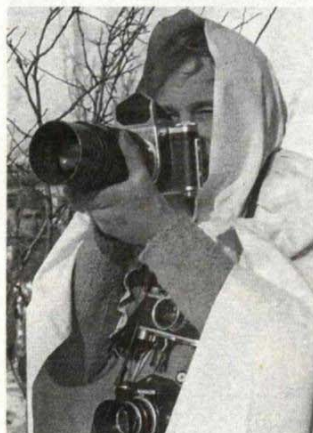
Рajна Поповић
 Фотографије из приватне архиве Т. Петернека

Порекло презимена

Одакле потичу Петернекови? Из Аустроугарске, нема сумње. Томислав није нашао право значење тог презимена, а када је у телефонском именику нашао неке презимењаке сви су одбили да му објасне нешто о себи и пореклу.

– Разумем их, одмах помисли да ћу нешто да им тражим, па што је сигурно сигурно... – смеје се чувени фотограф.

Када оде на гроб својих ближњих у Винковцима помисли како су сви били нешто а он само фотограф. Равнатељ гимназије, па апотекари, тата је био краљевски надшумар...

Маскиран међу филмацијама

Снимио је патријарха Павла за први постер и донео га на потпис